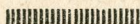

Скоро ще й праця прийшла небувало велика,
праця, яку лиш природа потрапить завдати.
Шлях перетяла їм пропасть глибока та дика;
скельним обривом дорогу прийшлося ривняти.

Днів аж чотири не праці, а справжньої муки:
ліс витинати, огнями пожежними й оцтом
скелю розсаджувать, ранячи ноги та руки,
кровю купуючи ступні пророблені й потом...
Справді, хто ваші надлюдські зусилля ще нині
так, як годиться, оцінить, нащадки Дидони?!
Адже куди було тяжко пробратись людині,
ви позводили свої обвантажені слони!

Альпи — ворожі Гіганти були вже за ними,
Дурія, річка сріблиста, сміялася-грала;
скот помарнілий пляями розбривсь запашними,
збройна громада свої болячки лікувала.
Ганнібаль думкою й серцем спочив на верхіві
щастя здобутого вперто по трудах кровавих;
якже минуло три дні відпочинку, повів їх,
де дожидав їх вістун перемоги і слави.

Падоллист 1933.

Лячерда Медина Челі.

Quod est veritas?

— Увільнити, Йосифе?... Я ж бо не цезар, а лише прокуратор Юдеї... Тієї Юдеї, котра ненавидить мене й одночасно боїться, а тому вічно шукає можливості знищити мене в Римі. Хіба ж ти сам не чув, як гукали, витикаючи мені мало не зраду цезареві? Вони завзялися за всяку ціну позбавити життя цього свого могутнього пророка, незалежно від того, чи цар він Юдейський, чи не цар. І тепер вони вже не випустять його зі своїх пазурів. На відкритий бій вони не здібні, але хто знає, яку підлоту ще можуть вигадати? Їхня зброя — лише наклепи, зрада й брехня...

Пілат нагло урвав мову. Схвильований проханням Йосифа Ариматейського, яке було продовженням вранішніх благань Прокули, котрі впливали зі страшних снів-видин Пілатової дружини, — прокуратор забув, що той, до кого він говорить, юдей.

Однак красне Йосифове обличчя не виявило ані образи, ані обурення, лише глибокий смуток. Голова низько впала на груди, тьмяне лице потемніло не лише від тіни, що накидала на нього низько-спущена арабська загортка, двічі повязана навкола голови зеленим дорогоцінним шнуром.

Пілат помовчав і глибоко зідхнув.

— Я не хотів діткнути тебе, друже. Ти це знаєш. Як щирого приятеля приймає тебе Понтій Пілат. А коли римлянин дає своє приятельство чужинцеві та ще з народу Римові підвладного, то, очевидно, знає, що робить. Знає також і те, що така приязнь повна підводних скель та каміння, яке часами ніяк оминути не можна.

Йосиф підніс немов освітлені з середини прекрасні очі.

— Знає, прокураторе, й чужинець, що саме він робить, коли приймає приязнь римлянина. Особливо, коли той римлянин ще й прокуратор.

— Зрештою, — продовжував свою думку Пілат, — мені здається, що ти — завжди в опозиції. Помітив я те, що вони б радо знищили й тебе, як і мене. Ти й справді зірвав з їхнім Законом?

— Бо вони зробили Законом цілу сітку заплутаних обходів закону, систему лукавства, компромісів, ошуканства, подвійної моралі: одну, щоб проповідувати про неї в храмі в суботу, друга — зручніша, для щоденного вжитку проповідників у першу чергу.

— Так... Ти не вважаєш за нечистий цього палацу тому, що живе в ньому римлянин. Бути гостем за моїм столом — для тебе не є знечистенням. Властиво... — на хвилю Пілат завагався. — Властиво, що може взяти тебе, вільного душею й ясною думкою, належного більш цілому людству, ніж якомусь окремому народові, що вяже тебе з цим людом рабської психіки й наскрізь рабської вдачі?

Обличчя Йосифа лишилось нерухомо-спокійним, лише ніздрі орлого носу трохи затремтіли:

— Понтіє! Скільки століть цей нарід був у неволі? В неволі тим тяжчій, що ділила його з переможцями віра, яку гноблено. Тобто — увесь світогляд, всі ідеали, мораль — все було гноблене й викорінюване. Що ж дивного, що батьки — раби могли виховати лише рабів-синів і вуків?!

— Але ж ти...

Йосиф розклав руки:

— Я... я, щоб я не робив, щоб не думав, — я залишусь сином свого народу. Навіть, хоча б я не хотів цього з усього серця. І кровю, й духом я — їхній. То дарма, що говорю, наприклад, твоєю мовою, як рідною, елінських мудрців та поетів читаю, як власні святі книги, але ж ні еліном, ні римлянином від того я не став. Щось має в мені залишитись суто моє й це щось завжди стоятиме стіною між мною і чужинцями. — Легенько махнув рукою, помітивши ледве вловиму Пілатову усмішку. — Стривай! Тебе напевне попереджали про мене, що я — зовсім не юдей, а навпаки — зрадник і ворог юдейства?

— Ну, ясно! Але, що ж вяже тебе з ними? Чому ти ходиш до них і на їхні наради, і береш участь в дивовижних їхніх суперечках? Нарешті, от і нині підносиш свій голос за цього, як

вони кажуть, підбурювача проти Риму, претендента на трон Давидів чи то Соломонів?..

— Не за претендента, Понтіє; за Месію!

— Нехай, про мене. Бо ж мені це однаково. Зрештою я й не мушу знати тих тонкостей. Але, що тобі, Йосифе, Месія, що вперто сам йде на смерть і дає мені зрозуміти, що це невідклично мусить статись? Я подаю Йому явну можливість врятуватись: і варту Його зменчив, і раз-у-раз переводив Його з в'язниці туди й сюди, гадав, що учні Його без намаги відберуть Його від вартівців, — а отже Він, як і Сократ, не хоче порушити закон, дарма, що провини за ним нема жадної. Що ж тобі, Йосифе, цей Месія?

— Месія, Понтіє, це — відродження мого згн'ябленого, знищеного і дощенту спідлілого в утисках народу. — Помітивши Пілатів рух, Йосиф поспішив продовжати: — Відродження не в напрямі кінце утворення власної завойовницької держави, але перш за все відродження моральне, духове, без якого не може бути нічого великого і вічного. Відродження затоптаних у багно ідеалів, збудження приспаного дзеленчанням золота шляхетного духа, відродження ведучої легенди, що не вмерла під брязкіт шалей ваги і бринкання локтя. Месія, Понтіє, це людська гідність, повернена цим гандлярам, крутіям, шахраям і здирщикам, за яких небезпідставно вважає юдеїв цілий світ.

Пілат потихеньку пристукував по яшмовому столу пальцями, рясно оздобленими перстнями.

— „Володарство моє — не з світу сього!“ — промовив задумливо. І, раптом, змінивши тон, заговорив захоплено:

— Щось є незвичайне в цьому „Цареві юдейському“, Йосифе! Незвичайне! Повір мені: з першим поглядом на Нього мене прошила думка — цей не має жадної вини! Я й сам хотів увільнити Його. А коли ж і Прокула так завзято стала за Нього. Нарешті — Ти... Але, але... Що ж я можу, не кажу вже про Його небажання врятуватись? Ти ж сам бачиш. Я грав, так мовити, на останній удар костей. Навіть переміг свою природжену огиду — й промовляв до цього мотлоху з вулиць. Ти ж знаєш, хотів був вплинути на них, щоб увільнили його з милости!.. Та ж нема тяжче, як намовити порядну людину переступити закон. Хіба... спробуй ще сам. Я б дуже був радий, бо ж це дивовижний вязень... немов не я Його, а він осудив мене, пробачивши мені свою смерть.

Пілат замисливсь. Мовчав і Ариматейський. Зненацька прокуратор підвів голову. Майже мрійний усміх освітив його виголене, випечене обличчя з твердим квадратним підборіддям. М'який вираз так не гармонізував з його енергійними рисами, що Пілатове обличчя видавалося Йосифові чужим, незнайомим.

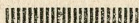
— Далекі... давні речі пригадались мені, Йосифе. Колись, як ще носив я претексту... Скільки прекрасних годин пережив я, сидячи до білого рана над улюбленими сувоями! Скільки було радости в дебатах з такими ж, як і я сам, юнаками про старо-

давні римські чесноти. Як вболів я, що гине gloria Romanorum, міць, обґрунтована на безкомпромісовій, твердій, холодно-чистій, як прозорий криштал, цноті! І ті друзі мої... де вони нині? — вірили ми без застережень в конечне здійснення наших променистих мрій, наших сяючих ідеалів... Вірили ми, Йосифе, навіть в чисту істину, вірили, що можна її пізнати, що можна її передати іншим...

Зідхнув і безрадно махнув рукою.

— Що ж лишилось від цих квітів душі? Квітів, прекрасних, хвилевих, як і справжні квіти?.. — Завзятий республіканець Понтій, що так захоплювався суворим життям стародавніх, — ось він перед тобою, друже: лисий прокуратор „божського“ цезаря. В королівському палаці, де перебував останній король єрусалимський, не досить розкошів, зручності, річей мистецьких та всякого добра, щоб задовольнити „суворого сина квіритів“. Ось що прочитав я в погляді тієї Людини, котру боронив перед шумовинням життя... А істина... Як давно я не згадував про неї, аж поки Він не нагадав мені...

І все ж таки, нині я не знаю, хто скаже мені щось правдивого про неї... Хто скаже мені, що таке істина?!

Наталя Королева.

1313.

X. Сатана не спить.

„Хоч виріс я, мов кедр, що вінчає Ливан,
то душа в мені похила, повзка мов бурян“...

І. Франко.

Зненацька впало на брата Бертольда велике нещастя й в чорну журбу впірноло його серце. І сам не розумів, чому, власне, це видалось йому такою страшною несподіванкою, коли ж він мусів наперед знати, що інак бути не може.

Відіхали італійські гості, а з ними — й Бертрам. І Бертольдові здавалося, що світ став порожній, зацімів і оглох. А в тім німім і глухім світі — сам Бертольд, — як ранений, забутий в пустині... Нема нікого довкола. Нема того, що один заповнював увесь Бертольдів світ. Ще так недавно... А отже не побачить вже його живого Бертольд ніколи. Лише — ві сні. Справді: у сні Бертрам при ньому раз-у-раз, невідступно. Що-ночі здібуються вони, то в лябораторії, як бувало. То ось — сидить на Бертольдовім ліжку, немов Бертольдів сон стереже й чомусь загадково посміхається.

І Бертольд не може дочекатися години, коли до сну відходить братія. А щоб заснути швидче й довше та міцніше спати, — приправляє грішні ліки з соку недостиглого маку. Аж потовщав від